

vormen der neurosen om ten slotte te eindigen met een hoofdstuk over de wijze, waarop het zieleleven kan worden geleid. Wij ontmoeten de bekende grootheden aller eeuwen van DESCARTES tot KLAGES en de goden der moderne psychologen CARUS en PALAGYI. Een boek als dit is zeer moeilijk te beoordeelen. Met de strekking kan ik mij geheel vereenigen. Een schat van kennis ligt erin opgehoopt. Het is vol fijnzinnige opmerkingen. Toch kan het boek mij als geheel niet voldoen. Waarom niet? Ik kan hierover slechts zeer subjectief oordeelen. De verhoudingen zijn niet goed, en erger, het boek is vervelend, vervelend door de eindelooze uitweidingen — c.f. de beschouwing over het medelijden —, die niet anders dan als psychologische chinoiserie, doch dan zonder de bekoring van het zeer verfijnde en bijzondere, kunnen worden beschouwd. HAEBERLIN heeft geen oog voor groote lijnen (zooals KRETSCHMER en SCHILDER in hun „*Medizinische Psychologie*” toonen te bezitten. Zoo is er alles voor om naar den zin van de orgaanneurosen te zoeken. Doch wanneer men den zin van een darmcoliek wil benaderen door vergelijkingen met catastrophale cosmische gebeurtenissen, aardbevingen en onweer, dan schiet men het doel voorbij. Daarom weet ik niet aan wie dit boek ter lezing aan te bevelen. De orthodox natuurwetenschappelijke geneeskundige — bestaat dit type nog wel? — die zeer veel eruit zou kunnen leeren, zal het terzijde leggen en volkomen ten onrechte meenen, dat hij gelijk heeft met alle metaphysica uit onze wetenschap te weeren, de anderen echter zullen er niet veel in vinden, dat niet elders op veel helderder wijze werd uiteengezet.

H. C. RÜMKE.

Prof. Dr. H. Y. GROENEWEGEN, *Schijn-wetenschap en schijn-moraal in den strijd over het donkere vraagstuk der sexueele ethiek*. Naar aanleiding van COMMUTATOR'S verdediging der homosexualiteit. Leiden, VAN DOESBURGH, 1928. 48 bldz.

Prof. GROENEWEGEN komt hier terug op zijn: „Het donkere vraagstuk der sexueele ethiek”, en geeft bijv. nog eens een uiteenzetting van zijn bestrijding van HIRSCHFELD'S „Zwischenstufen”-theorie, waarbij hij helder uiteenzet, dat de begrippen man en vrouw geen ideale abstracties zijn, maar begrippen met een vasten ervaringsinhoud, met een strict contraire beteekenis. „De voorstelling, dat een mensch een mengsel zou zijn van elkaar uitsluitende eigenschappen, is niet anders dan een denkfout”. Protesteerend tegen COMMUTATOR'S voorstelling als zou HIRSCHFELD'S theorie wetenschappelijk vaststaan, betitelt hij haar als „schijnwetenschap”.

De arts, die gewoon is, homosexualiteit als een biologisch of psychopathologisch probleem te zien, zal misschien vreemd staan tegenover prof. GROENEWEGEN'S betoog, wanneer deze meent, dat homosexualiteit zelfs „als aanleg” een „zedelijk minderwaardige toestand” is. Als echter blijkt, dat de theologische hoogleeraar niet vrij is van een physieken weerzin tegen deze patiënten (14, 42) en hij deze heele studie een onprettig onderwerp vindt, en „het als

een pijnlijken plicht voelt, zich op een terrein te begeven, dat men slechts met weezin betreedt" (48), wordt dit veel begrijpelijker.

En als wij na zijn felle veroordeeling wel lezen, dat wij „rechtvaardig en vooral zachtmoedig hebben te oordeelen ook voor den diepst gevallen", maar tevens vernemen, dat hij in zware gevallen ook „de sympathie, het zuiver menschelijk medevoelen en medeleven" onmogelijk gaat achten (14), staan wij m.i. voor een ernstig vraagstuk. Een groot deel der psychiaters komt meer en meer tot de ervaring, dat zij iemand eerst dan voldoende kunnen helpen en begrijpen, als geen weezin het „invoelen" meer belemmert, dat men niemand invoelen kan zonder sympathie, dat men alle menschelijke neigingen zelf moet kunnen invoelen en zoo niet als een „hoogstaande" tot een „diep gevallen" spreken mag, maar als mensch tot evenmensch, als een, die niet zijn ethisch veroordeelen even terzijde stelt, doch zich eerlijk op het standpunt van den patiënt kan plaatsen, zonder daartoe te behoeven „af te dalen" — in één woord, dat men „weerstandvrij" moet zijn. Hoe en of dit standpunt te vereenigen is met dat van den veroordeelenden moralist, is een vraag, die zich bij de lezing van deze polemiek telkens opdringt, en voor den arts zoowel als voor den ethicus van groot belang mag heeten.

A. J. WESTERMAN HOLSTIJN.

J. G. THOMSON en A. ROBERTSON, *Protozoology, a manual for medical men*. 4° pp. XIII + 376 met 4 gekleurde platen en 220 fig. in den tekst. Londen, BAILLIÈRE, TINDALL & COX. 1929. Prijs 30 Sh.

In tegenstelling met het veel omvangrijker werk van WENYON over Protozoölogie, dat eenige jaren geleden bij denzelfden uitgever verscheen en in dit *Tijdschrift* is aangekondigd, is dit boek blijkbaar voor de practijk bedoeld en wel in een ruimeren zin dan de voorrede bedoelt, die het gebruik tijdens cursussen op het oog heeft.

Deze aanpassing aan de practijk komt bij de indeeling uit, die zich niet al te streng aan de systematiek houdt, maar meer overweegt, wat het belangrijkste is. Verder blijkt zij uit de aandacht, die aan de pathologie der ziekten, door de diverse parasieten veroorzaakt, wordt besteed en eindelijk, maar niet het minst uit de uitnemende illustratie. Daaraan is zeer groote zorg en moeite besteed en dit heeft het boek, dat naar verhouding van den omvang ruim dubbel zoo duur is als dat van WENYON, ook zoo kostbaar gemaakt. Maar het ontleent er dan ook zijn innerlijke waarde aan.

Hiermede wil echter niet gezegd zijn, dat de tekst van geen betekenis is. Integendeel, deze geeft in een kort bestek merkwaardig veel, ook het nieuwste. Ik kan dus dit boek ten volle aanbevelen.

SWELLENGREBEL.